

उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय

१. पृष्ठभूमि

उद्योग मन्त्रालयले मुलुकको उद्योग, वाणिज्य र आपूर्ति क्षेत्रलाई सवल र सुदृढ तुल्याउदै सहज औद्योगिक वातावरण निर्माण गरी लगानी प्रवर्द्धन गर्न नीतिगत सहजीकरण गर्दछ। व्यापार प्रवर्द्धन, सहजीकरण र नियमन, औद्योगिक सम्पत्तिको संरक्षण, औद्योगिक पूर्वाधारको विकास र सञ्चालन लगायतका मुख्य कार्यक्रमको तर्जुमा गरी सरोकारवाला निकाय, निजी क्षेत्र तथा दातृ निकायसँग समन्वय गरी कार्यान्वयन गर्नुका साथै तिनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी पृष्ठपोषण गर्ने लगायतका काम मन्त्रालयले गर्दै आएको।

२. दीर्घकालीन सोच

- आर्थिक समृद्धिका लागि उच्च प्रतिफलयुक्त, दिगो र रोजगारमुलक औद्योगिक विकास गर्ने,
- निर्यात प्रवर्द्धन एवम् आयात व्यवस्थापन गरी आर्थिक समृद्धिका लागि व्यापार सन्तुलन कायम राख्ने,
- सहज, स्वचालित र भरपर्दो आपूर्ति प्रणाली सञ्चालन गरी उपभोक्ता हित संरक्षण गर्ने।

३. उद्देश्य

- औद्योगिक उत्पादन अभिवृद्धि गरी कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा उद्योग क्षेत्रको योगदान वृद्धि गर्ने,
- उद्योग क्षेत्रको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धि गरी आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने,
- लगानीमैत्री वातावरण सिर्जना गरी उद्योग क्षेत्रमा स्वदेशी र विदेशी लगानी वृद्धि गरी रोजगारीका अवसर विस्तार गर्ने,
- खाद्यान्न तथा आधारभूत उपभोगका वस्तु, तुलनात्मक लाभका निर्यातजन्य वस्तु तथा सेवाको उत्पादन वृद्धि गर्ने,
- स्वदेशी तथा वैदेशिक व्यापार लागत घटाउने,
- नेपाली वस्तु तथा सेवाको अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य श्रृङ्खलामा आबद्धता अभिवृद्धि गर्ने,
- उपभोग्य वस्तु, औषधी, उपकरण तथा पेट्रोलियम पदार्थ लगायतका अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाको देशव्यापी रूपमा सर्वसुलभ आपूर्ति सुनिश्चित गर्ने,
- बजार प्रणालीलाई स्वच्छ, प्रतिस्पर्धी र उपभोक्ताप्रति जिम्मेवार बनाउने।

४. रणनीति

- उद्योग क्षेत्रको अन्य उत्पादनमूलक क्षेत्रसँग अन्तरसम्बन्ध स्थापित गरी विकास र विस्तार गर्ने,
- औद्योगिक क्षेत्रको विकासका लागि नीतिगत, कानूनी र संस्थागत सुधार गर्ने,
- आधुनिक प्रविधिको प्रयोग, एकद्वार प्रणालीको विकास र औद्योगिक पूर्वाधार विकास मार्फत लगानीमैत्री वातावरण तयार गर्ने,
- खानी तथा खनिजजन्य उद्योगको लागत प्रभावी र तुलनात्मक लाभका आधारमा खोज, अन्वेषण, उत्खनन र उत्पादन गर्ने,

- प्रतिस्पर्धी क्षमता र तुलनात्मक लाभ भएका स्वदेशी कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगमा सार्वजनिक-निजी-सहकारी साझेदारीमा लगानी परिचालन गर्दै आयात प्रतिस्थापनमा जोड दिने,
- उद्योगधन्दाको विकास र विस्तारका लागि क्षमता विकास, वित्तीय पहुँच र प्रवर्द्धनात्मक उपायहरू अवलम्बन गर्ने,
- व्यापार पूर्वाधारको विकास र उपयोग, सूचना प्रविधिको प्रयोग एवम् विस्तार, व्यापार सहजीकरण र संस्थागत सुदृढीकरण गरी स्वदेशी तथा वैदेशिक व्यापार लागत कम गर्ने,
- बौद्धिक सम्पत्ति अधिकारको अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने,
- आपूर्ति व्यवस्था, प्रतिस्पर्धा प्रवर्द्धन र उपभोक्ताको हितसँग सम्बन्धित कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने,
- आपूर्ति व्यवस्थामा संलग्न संस्थानको संस्थागत तथा संरचनागत सुदृढीकरण गर्ने,
- आपूर्ति अनुगमन प्रणालीको विकास गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने,
- आधारभूत आवश्यकता तथा आवश्यक वस्तु लगायत सबै वस्तु तथा सेवाको उपलब्धता तथा गुणस्तर, मूल्य र आपूर्तिमा पारदर्शिता कायम गरी बजारमा कृत्रिम अवरोध र अभावको अन्त्य गर्ने।

५. जनशक्ति विवरण

क्र.सं.	निकाय	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति	रिक्त	फाजिल
१	उद्योग वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	१५३	१५०	३	०
२	उद्योग विभाग	५६	५३	३	०
३	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	५६	५३	३	०
४	वाणिज्य तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग	४७	४७	१	०
५	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	८९	७३	१६	
६	केन्द्रीय कारागार कारखाना	१९	७	१५	०
७	खानी तथा भूगर्भ विभाग	१४४	१०९	३५	०

६. आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को बजेट वक्तव्य (प्रतिस्थापन बजेट वक्तव्य समेत) मा उल्लिखित नीति तथा कार्यक्रमहरूका बुँदाहरूको २०७९ चैत मसान्तसम्मको प्रगति विवरण:

बुँदा नं.	बजेट वक्तव्यको संक्षिप्त व्यहोरा	प्रगति
७२	श्रम बजारमा प्रवेश गर्ने युवा, वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका तथा स्वदेशमा रोजगार गुमाएका श्रमिकको सीप तथा क्षमता विकास गर्न हस्तकला, प्लम्बिङ्ग, बिजुली मर्मत, इलेक्ट्रोनिक्स, कुक, कालिगढ, सिकर्मी, डकर्मी, सिलाइ कटाई, ब्युटिसियन, कपाल कटाई, सवारी साधन तथा मोवाइल लगायतका व्यवसायमा थप १ लाख	<ul style="list-style-type: none"> • लघु, घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन गर्न लघु, घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन केन्द्र स्थापना भई उद्यमशीलतासम्बन्धी तालिम सञ्चालन भइरहेको। • ५ सय १५ जनालाई मोटरसाइकल मर्मत हाउस वाइरिङ्ग, सिलाइ, मोवाइल मर्मत लगायत अन्य व्यावसायिक तथा सीपमूलक तालिम प्रदान गरिएको।

बुँदा नं.	बजेट वक्तव्यको संक्षिप्त व्यहोरा	प्रगति
	व्यक्तिलाई सीप विकास तालिम प्रदान गरिने।	
७३	स्वदेशी उद्योगको आवश्यकताअनुसार सीपयुक्त जनशक्तिको विकास गर्न निजी क्षेत्रको साझेदारीमा उत्पादन तथा सेवामूलक उद्योगमा प्रशिक्षार्थी कामदारलाई तीन महिनाको न्यूनतम पारिश्रमिक बराबरको अनुदान उपलब्ध गराई कार्यस्थलमा आधारित तालिम सञ्चालन गरिने र सोही उद्योगमा २ वर्षको रोजगारी सुनिश्चित गरी २५ हजार रोजगारी सिर्जना हुने।	<ul style="list-style-type: none"> कार्यस्थलमा आधारित तालिम सञ्चालनका लागि कार्यविधिको तयार गर्नका लागि विभिन्न साझेदारहरूसँग छलफल गरी मस्यौदा तयार गरी पेश गरिएको।
१०३	न्यूनतम समर्थन मूल्यमा धान, गहुँ र मकै लगायतका कृषि उपजको भण्डारण गरी आपूर्तिलाई सहज एवम् नियमित बनाउन खाद्य व्यवस्था तथा व्यापार कम्पनी र कृषि सहकारी मार्फत खरिद गर्ने व्यवस्था मिलाइने।	<ul style="list-style-type: none"> खाद्य व्यवस्था तथा व्यापार कम्पनी स्थापना भई दुर्गम क्षेत्रमा खाद्यान्न ढुवानी तथा चाडपर्वमा सहूलियत पसल सञ्चालन भइरहेको। खाद्य व्यवस्था तथा व्यापार कम्पनीबाट नियमित रूपमा न्यूनतम समर्थन मूल्यमा किसानहरूसँग खाद्यान्न खरिद गर्ने कार्य भइरहेको तथा आपूर्तिलाई सहज एवम् नियमित बनाउन भण्डारण गर्ने गरिएको।
१७५	राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा उद्योग क्षेत्रको योगदान वृद्धि गर्न अनुकूल व्यावसायिक वातावरण सिर्जना गरी नेपाललाई आकर्षक एवम् सुरक्षित लगानी गन्तव्यको रूपमा विकास गरिने। लगानीमैत्री उद्योग प्रशासन, सौविध्यपूर्ण व्यवहार, संरक्षणयुक्त कर प्रणाली, असल श्रम सम्बन्ध एवम् आधुनिक पूर्वाधार विकास गरी औद्योगिकीकरणको प्रक्रियालाई तीव्र बनाइने।	<ul style="list-style-type: none"> एक/एक वटा औद्योगिक क्षेत्र, औद्योगिक ग्राम र विशेष आर्थिक क्षेत्रलाई स्मार्ट पूर्वाधारयुक्त बनाई नमूनाका रूपमा विकास गर्न विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने कार्य भइरहेको। विभिन्न प्रस्तावित सम्भाव्य औद्योगिक कोरिडोरको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन कार्य भइरहेको।
१७६	स्वदेशी वस्तुको बृहत उत्पादन, बजारीकरण, प्रयोग एवम् निकासी प्रवर्द्धनका लागि निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा मेड इन नेपाल र मेक इन नेपाल अभियान सञ्चालन गरिने। सिमेन्ट, औषधी, फलामे डण्डी,	<ul style="list-style-type: none"> स्वदेशी वस्तु तथा सेवाको उत्पादन प्रवर्द्धन र उपभोग अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले मेक इन नेपाल अभियान कार्य विभिन्न सरोकारवाला तथा उद्योगहरूको साझेदारी तथा समन्वयमा सञ्चालन भइरहेको। मेड इन नेपाल

बुँदा नं.	बजेट वक्तव्यको संक्षिप्त व्यहोरा	प्रगति
	फर्निचर र जुत्ता लगायतका उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुँदै निकासी प्रवर्द्धन गरिने।	अभियान सञ्चालनका लागि युवा उद्यमी तथा सरोकारवालाहरूसँग छलफल भइरहेको।
१७७	घरेलु, साना तथा मझौला उद्योगलाई संरक्षण गरी स्थानीय कच्चापदार्थ र श्रममा आधारित उत्पादन अभिवृद्धि गरिनेछ र बजार प्रवर्द्धन गर्न भर्चुअल ट्रेड-सो आयोजना गरिने।	<ul style="list-style-type: none"> • प्रदेश निर्देशनालय र जिल्ला घरेलु कार्यालयको क्षमता विकासका लागि गण्डकी, लुम्बिनी, सुदूरपश्चिम प्रदेश र प्रदेश नं. १ मा तालिम सञ्चालन सम्पन्न गरिएको। • सातवटै प्रदेशमा नेपालमा कच्चा पदार्थ उपलब्ध हुने र तुलनात्मक लाभ भएका औद्योगिक लगानीका क्षेत्रको पहिचानसम्बन्धी अध्ययन कार्य शुरू गरिएको।
१८०	झापाको दमक, मकवानपुरको मयुरघाप, रूपन्देहीको मोतीपुर, बाँकेको नौवस्ता, कैलालीको लम्की र कञ्चनपुरको दैजीमा आगामी दुई वर्षभित्र औद्योगिक क्षेत्रको पूर्वाधार निर्माण सम्पन्न गरिने। सर्लाहीको मुर्तिया, तनहुँको चिन्तुटार, दाङको लक्ष्मीपुर, सुर्खेतको चौरासेमा औद्योगिक क्षेत्र स्थापना गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गरिने। औद्योगिक क्षेत्रको व्यवस्थापन र सञ्चालनमा निजी क्षेत्रको भूमिका र सहभागिता बढाउँदै लगिने। औद्योगिक क्षेत्रको पूर्वाधार निर्माण र व्यवस्थापनमा अन्तर्राष्ट्रिय लगानीकर्तालाई आकर्षित गरिने।	<ul style="list-style-type: none"> • दमक औद्योगिक क्षेत्र, झापामा जग्गाको मुआब्जा वितरण भइरहेको। विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन तथा वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन स्वीकृत भई शिलान्यास भएको। • बाँकेको नौवस्ता र मकवानपुरको मयुरघापमा निर्माण हुने औद्योगिक क्षेत्रको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन स्वीकृत भएको। EIA प्रतिवेदन वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा पेश भएको र परियोजना कार्यालय स्थापना भएको। • चितवनको शक्तिखोर र कञ्चनपुरको दैजी औद्योगिक क्षेत्रको वातावरणीय मूल्याङ्कन प्रतिवेदन सम्पन्न भएको। • तनहुँको चिन्तुटार औद्योगिक क्षेत्र, दैलेखको चुप्रा औद्योगिक क्षेत्र, कास्कीको कोत्रे औद्योगिक क्षेत्र, सुर्खेतको चौरासे औद्योगिक क्षेत्र र कञ्चनपुर जिल्लाको दोधारा-चाँदनी औद्योगिक क्षेत्रको पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन कार्य सम्पन्न भएको।
१८१	काभ्रेपलाञ्चोकको पाँचखालमा विशेष आर्थिक क्षेत्रको पूर्वाधार निर्माण कार्य सम्पन्न गरी सञ्चालनमा ल्याइने। सुनसरीको अमरडुवा, कैलालीको हरैया र बर्दियाको राजापुरमा विशेष आर्थिक क्षेत्र स्थापना गर्न सम्भाव्यता अध्ययन	<ul style="list-style-type: none"> • काभ्रेपलाञ्चोकको पाँचखालमा विशेष आर्थिक क्षेत्रको प्रशासनिक भवन निर्माण कार्य सम्पन्न भएको। • सुनसरीको अमरडुवामा विशेष आर्थिक क्षेत्र स्थापना गर्न सम्भाव्यता अध्ययन कार्य अगाडि बढाइएको।

बुँदा नं.	बजेट वक्तव्यको संक्षिप्त व्यहोरा	प्रगति
	गरिने। विशेष आर्थिक क्षेत्र पूर्वाधारको लागि ५२ करोड विनियोजन गरिएको।	
१८२	स्थानीय तहमा शुरू गरिएको औद्योगिक ग्राम निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिन रु ९२ करोड विनियोजन गरिएको।	<ul style="list-style-type: none"> हालसम्म १ सय ५ वटा औद्योगिक ग्राम घोषणा भई निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिइएको।
१८४	तुलनात्मक लाभका उद्योगको स्थापना र सञ्चालन गर्न निजी क्षेत्रलाई सहूलियत प्रदान गरिने। वैदेशिक लगानीबाट स्थापित उद्योगको लगानी फिर्ता प्रक्रियालाई सरलीकरण गरिने। एकल विन्दु सेवा केन्द्रबाट लगानीकर्तालाई प्रदान गरिने सेवा विद्युतीय माध्यमबाट उपलब्ध गराइने।	<ul style="list-style-type: none"> एकल विन्दु सेवा केन्द्रबाट सम्पन्न हुने कार्यहरूलाई स्वचालित प्रणालीमा लैजान सफ्टवेयर विकास गरी सञ्चालन गर्ने काम अन्तिम चरणमा रहेको।
१८५	डिजिटल र आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स प्रविधि लगायत चौथो पुस्ताको औद्योगिक क्रान्तिले ल्याएका अवसरको उपयोग गरिने। ई-कमर्ससम्बन्धी कानून तर्जुमा गरिने।	<ul style="list-style-type: none"> डिजिटल र आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स प्रविधिको सम्भाव्यता सम्बन्धी अध्ययन भइरहेको। औद्योगिक प्रविधि अनुसन्धान तथा आविष्कार प्रोफाइल तयार गरी Technology Support प्रदान गर्न सम्झौताको तयारी भइरहेको। ई-कमर्ससम्बन्धी विधेयकको मस्यौदा तयार गरी पेश गरिएको।
१८६	औद्योगिक क्षेत्र, विशेष आर्थिक क्षेत्र र औद्योगिक ग्राममा स्थापना हुने उद्योगलाई थप सहूलियत तथा प्रोत्साहनका दिइने। औद्योगिक क्षेत्रमा उद्योग स्थापना गर्न न्यूनतम मूल्यमा जग्गा लिजमा उपलब्ध गराउनुका साथै लिज अवधि वृद्धि गरिने। औद्योगिक र विशेष आर्थिक क्षेत्रमा उद्योग स्थापना गर्दा वातावरणीय दृष्टिकोणले संवेदनशील बाहेक अन्य उद्योगलाई वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने व्यवस्था मिलाइने।	<ul style="list-style-type: none"> विशेष आर्थिक क्षेत्र सिमरा तथा भैरहवामा उद्योग स्थापनाका लागि लिजमा जग्गा उपलब्ध गराइएको। भैरहवा विशेष आर्थिक क्षेत्रमा विभिन्न उद्योगहरूले प्लट लिई सञ्चालनमा ल्याएको।
१८९	दलित समुदायको परम्परागत सीप, कला र पेशालाई संरक्षण, सम्बर्द्धन र आधुनिकीकरण गरी व्यावसायिक बनाउन र रोजगारीको विस्तार गर्न सबै प्रदेशमा भगत सर्वजित	<ul style="list-style-type: none"> दलित समुदायको परम्परागत सीप, कला र पेशालाई संरक्षण, सम्बर्द्धन र आधुनिकीकरण गरी व्यावसायिक बनाउन र रोजगारीको विस्तार गर्न सबै प्रदेशमा भगत सर्वजित सिल्प

बुँदा नं.	बजेट वक्तव्यको संक्षिप्त व्यहोरा	प्रगति
	सिल्प उत्थान तथा विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। पेशा, उत्पादन र स्थानअनुसारको विशेष पकेट क्षेत्र घोषणा गरी सीप विकास र बजार प्रवर्द्धन गर्न पूँजीगत अनुदान दिइने। यस कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि अलग संरचना निर्माण गरिने। यसका लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरिएको।	उत्थान तथा विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न कार्यविधि तर्जुमा गरिएको।
१९१	फलाम, बहुमूल्य धातु, किमती पत्थर, पेट्रोलियम पदार्थ लगायत अन्य खनिज पदार्थको अन्वेषण, सर्वेक्षण गरी उत्खनन शुरू गरिने। खानीको भौगर्भिक नक्साङ्कन तथा खनिज अन्वेषणसम्बन्धी कार्य गरिने।	<ul style="list-style-type: none"> लोहाकोट, संखुवासभामा धातुजन्य खनिज (तामा, फलाम) को अन्वेषण तथा विकासका लागि कार्य भइरहेको। काभ्रेपलाञ्चोकमा ग्रेनाइट विस्तृत भौगर्भिक अन्वेषणका लागि ४० हे. टोपोग्राफिकल सर्भे फिल्ड कार्य सम्पन्न भएको। अर्घाखाँचीको सुपामा अधातुजन्य (चुनदुङ्गा) खनिज पदार्थहरूको १ सय हेक्टरमा टोपोसर्भे म्यापिङ्ग र स्यामप्लिङ्ग गरी भू-वैज्ञानिक अध्ययन कार्य सम्पन्न भएको।
१९२	आगामी वर्ष धौवादी फलाम खानीबाट व्यावसायिक उत्पादन शुरू गरिने। दैलेखको चुप्रामा सञ्चालित पेट्रोलियम अन्वेषण कार्य दुई वर्षभित्र सम्पन्न गरिने। मुस्ताङ्गको लोमान्थाङ्गमा रहेको युरेनियम लगायत रेडियोधर्मी पदार्थको संरक्षण, प्रवर्द्धन तथा उपयोग गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइने।	<ul style="list-style-type: none"> दैलेखको चुप्रामा पेट्रोलियम पदार्थको अन्वेषण गर्नका लागि तीन ठाउँमा जग्गा पहिचान गरिएको र ठाउँ छनौटका लागि चिनियाँ विज्ञ टोलीसँग समन्वय भइरहेको।
१९३	बैतडीमा फोस्फराइट, उदयपुरमा म्याग्नेसाइट, ओखलढुङ्गामा खानीडाँडा र तनहुँ आँबुखैरेनीमा तामाखानी, जाजरकोटमा क्वार्ज र धादिङ्गको रुविभ्यालीमा बहुमूल्य पत्थरको सम्भाव्यता अध्ययन गरी उत्खनन प्रारम्भ गरिनेछ। निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा काठमाडौँ तथा सुर्खेतमा बहुमूल्य, किम्मती तथा अर्ध-किम्मती पत्थर प्रयोगशाला एवम् प्रशोधन केन्द्र स्थापना गरिने।	<ul style="list-style-type: none"> ओखलढुङ्गामा खानीडाँडा र तनहुँ आँबुखैरेनीमा तामाखानीको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने कार्य अगाडि बढाइएको। निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा सुर्खेतमा बहुमूल्य, किम्मती तथा अर्ध-किम्मती पत्थर प्रयोगशाला एवम् प्रशोधन केन्द्र स्थापना कार्य सम्पन्न भएको।

बुँदा नं.	बजेट वक्तव्यको संक्षिप्त व्यहोरा	प्रगति
१९४	स्थानीय तहको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गरी सबै स्थानीय तहमा गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम विस्तार गरिने।	• थप २३ वटा स्थानीय तहमा गरिबी निवारणका लागि लघु-उद्यम विकास कार्यक्रम सम्पन्न भएको। कार्यक्रम विस्तारका लागि ७ सय ५३ वटै स्थानीय तहमा सर्शत अनुदान तथा लक्ष्यसहित कार्यक्रम पठाइएको।
१९६	अलैंची, चिया, कफी, अदुवा, जडिबुटी लगायत नेपालको पर्यावरण अनुकूल र मौलिक पहिचान भएका उत्पादनको प्रशोधन, प्याकेजिङ्ग र ब्राण्डिङ्ग गरी अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा मान्यता प्राप्त गुणस्तर प्रमाणीकरणसहित निकासी प्रवर्द्धन गर्न निजी क्षेत्रलाई थप सहूलियत प्रदान गरिने।	• चिया निर्यात अभिवृद्धि तथा दिगोपनाका लागि Traceability र अर्गानिक प्रमाणीकरणको ढाँचा निर्धारण गरिएको र सो कार्यान्वयन गर्नका लागि २ हजार ४ सय २९ वटा किसानहरू पहिचान गरी समूह आवद्ध गराइएको।
१९७	निर्यातजन्य उद्योगमा विदेशी लगानी आकर्षित गरिने। हिमालय क्षेत्रको गुणस्तरीय पिउने पानी ब्राण्डिङ्ग गरी निर्यात गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गरिने। विदेशी लगानीकर्ताले नेपालमा उत्पादन गरी आफ्नो देशमा शत प्रतिशत निकासी गरेमा त्यस्ता उद्योगलाई आयकरमा थप छुट दिइने।	• नेपालको व्यापार प्रवर्द्धन गर्न तथा व्यापार सूचना प्रणाली प्रभावकारी बनाउन Trade Policy Advisory Committee गठन भई सहजीकरण भएको।
१९८	साना तथा मझौला उद्योगबाट उत्पादित वस्तुको निर्यात बढाउन निर्यात गृहको स्थापना र सञ्चालन गर्न निजीक्षेत्रलाई वण्डेड वेयर हाउसको सुविधा प्रदान गरिने। तयारी पोशाक, पश्मिना, गलैँचा, जुट, रेशम र कपासमा आधारित निर्यातजन्य वस्तुको उत्पादन एवम् निर्यात प्रवर्द्धन गरिने।	• साना तथा मझौला उद्योगबाट उत्पादित वस्तुको निर्यात बढाउन निर्यात गृहको स्थापना र सञ्चालन गर्न निजी क्षेत्रलाई वण्डेड वेयर हाउसको सुविधा प्रदान गर्न निर्यात गृह सञ्चालन कार्यविधि तर्जुमा गरिएको।
२००	अघिल्लो आर्थिक वर्षको भन्दा थप परिमाण र मूल्यको सामग्री निर्यात गर्ने निर्यातकर्तालाई थप अनुदान दिने व्यवस्था गरिने।	• निर्यातमा अनुदान प्रदान गर्ने कार्यविधि, २०७५ संशोधनको मस्यौदा तयार गरी स्वीकृतिका लागि पेश गरिएको।
२०२	स्वदेशी उद्योगको संरक्षणका लागि सेफगार्ड, एण्टिडम्पिङ्ग र काउण्टरभेलिङ्ग कानून कार्यान्वयन गरिने।	• सेफगार्डस् एण्टिडम्पिङ्ग तथा काउण्टरभेलिङ्ग ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७ कार्यान्वयनमा आएको।

बुँदा नं.	बजेट वक्तव्यको संक्षिप्त व्यहोरा	प्रगति
२०३	च्याङ्ग्रा पश्मिना, फेल्ट, नेपाल हर्वस्, एभरेष्ट विग कार्डामम, नेपाल टी, हिमालयन नेपालिज कार्पेट, नेपाल कफी लगायत सामूहिक ट्रेडमार्कको अन्तर्राष्ट्रिय बजार प्रवर्द्धन गरिने। सामूहिक ट्रेडमार्क नवीकरण दस्तुर नेपाल सरकारले व्यहोर्ने व्यवस्था मिलाइने र अर्गानिक प्रमाणीकरणका लागि लाग्ने शुल्क छुट दिने व्यवस्था गरिने।	<ul style="list-style-type: none"> फेल्ट सहित दुईवटा वस्तुको सामूहिक ट्रेडमार्कको आचार संहिता निर्माण गरी अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा प्रवर्द्धनका सम्बन्धित क्षेत्रसँग छलफल तथा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम गरिएको। निकासीयोग्य वस्तुहरूको प्रवर्द्धनका लागि India Inter-national Trade Fair 2021, World Expo 2020 UAE, Sourcing at Magic Fair 2022, USA मा सहभागिता भएको तथा B2B Meeting आयोजना गरिएको। नेपाल हर्व तथा हर्वल उत्पादक संघसँगको समन्वयमा खाडी मुलुकहरूमा सामूहिक ट्रेडमार्क दर्ताको लागि Cosmetic, Biopesticide, Ayurvedic Medicine, Essential Oil, Resin, Turpentine वस्तुहरूको पहिचान गरी MoU को लागि पहल गरिएको।
२०४	छिमेकी मुलुकहरूसँगको वाणिज्य तथा व्यापार सन्धी पुनरावलोकन गरिने। मित्रराष्ट्र भारत तथा चीनबाट प्राप्त पारवहन सुविधाको अधिकतम उपयोग गरी तेश्रो मुलुकसँगको व्यापार विस्तार गरिने।	<ul style="list-style-type: none"> बंगलादेशसँग सौविध्यपूर्ण व्यापार सम्झौता गर्नका लागि Product List आदानप्रदान गरिएको। विसाखापट्टनम र कलकत्ताबाट रेल मार्फत हुने ढुवानीमा Transshipment Modality अवलम्बन भइरहेको। पूर्ण कार्यान्वयनका लागि भारतीय पक्षलाई Letter of Exchange को मस्यौदा पठाइएको।
२०५	अन्तरदेशीय व्यापार पूर्वाधार निर्माणलाई तीब्रता दिन नेपालगञ्जको एकीकृत जाँच चौकी निर्माण सम्पन्न गरी सञ्चालनमा ल्याइने। भैरहवाको एकीकृत जाँच चौकी निर्माण कार्य प्रारम्भ गरिने। नेपाल र भारत सीमामा रहेका एकीकृत जाँच चौकीलाई रेलमार्गसँग आवद्ध गरिने। वेलहिया सिमा नाकामा दुई हजार मालवाहक सवारी साधन अट्ने पार्किङ्ग यार्ड निर्माण गर्ने व्यवस्था मिलाउने।	<ul style="list-style-type: none"> अन्तरदेशीय व्यापार पूर्वाधार निर्माणलाई तीब्रता दिन नेपालगञ्ज एकीकृत जाँच चौकीको निर्माण कार्य ३० प्रतिशत सम्पन्न भएको। वेलहिया सिमा नाकामा दुई हजार मालवाहक सवारी साधन अट्ने पार्किङ्ग यार्ड निर्माणका लागि छलफल भइरहेको।

बुँदा नं.	बजेट वक्तव्यको संक्षिप्त व्यहोरा	प्रगति
२०६	आगामी वर्ष रसुवाको टिमुरेमा सुक्खा बन्दरगाह निर्माण सम्पन्न गरिने। ताप्लेजुङ्गको ओलाङ्गचुङगोला, संखुवासभाको किमाथाङ्गा, मुस्ताङ्गको कोरोला, हुम्लाको यारी र कञ्चनपुरको दोधारा-चाँदनी सुक्खा बन्दरगाहको पूर्व तयारी सम्पन्न गरी निर्माण प्रारम्भ गरिने।	<ul style="list-style-type: none"> टिमुरे सुक्खा बन्दरगाहको ३० प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको। ताप्लेजुङ्गको ओलाङ्गचुङगोला, संखुवासभाको किमाथाङ्गा, हुम्लाको यारी, मुस्ताङ्गको कोरोलामा सुक्खा बन्दरगाह निर्माणको लागि सम्भाव्यता अध्ययन शुरू भएको।
२०७	काठमाडौंको चोभारमा निर्माणाधीन कन्टेनर फ्रेट स्टेशन आगामी आर्थिक वर्षदेखि सञ्चालनमा ल्याइने। काठमाडौं गन्तव्य हुने गरी छुटेका सबै प्रकारका मालबाहक सवारी साधनलाई नेपाल प्रवेश बिन्दुमा सील लगाई बिना अवरोध चोभारमा भन्सार जाँचपाँस गर्ने व्यवस्था मिलाइने।	<ul style="list-style-type: none"> सञ्चालन विधि प्रस्ताव गर्न काठमाडौं उपत्यकामा आउने मालबाहक सवारी साधनको परिमाण, न्यूनतम पट्टावहाल रकम, सेवा शुल्कको दररेट लगायतका विषयमा विस्तृत रूपमा अध्ययन गरी प्रस्ताव सम्बन्धी कागजात तयार गर्ने कार्य भइरहेको।
२०८	राष्ट्रिय गुणस्तर नीति तर्जुमा गरिने। बजारमा हुने एकाधिकार र मूल्य मिलेमतो निर्मूल गर्दै आपूर्ति प्रणालीलाई स्वच्छ एवम् प्रतिस्पर्धी बनाइने। बजार अनुगमनमा संलग्न निकाय र उपभोक्ता हितका लागि क्रियाशील संघ संस्थाको सहकार्यमा बजार अनुगमनलाई नियमित र प्रभावकारी बनाइने।	<ul style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय गुणस्तर नीति तर्जुमा गर्नका लागि अन्तर्क्रिया भइरहेको। व्यावसायिक फर्महरूमा नियमित रूपमा अनुगमन भइरहेको र अनियमितताको आधारमा कारबाही गर्ने गरिएको। लुम्बिनी, बागमती, गण्डकी र सुदूरपश्चिमका ६० जना बजार निरीक्षण गर्ने अधिकृतहरूलाई तालिम प्रदान गरिएको।
२०९	कर्णाली लगायतका दुर्गम क्षेत्रमा खाद्यान्न र नुन ढुवानीका लागि प्रदान गरिने अनुदानलाई निरन्तरता दिइने।	<ul style="list-style-type: none"> १७ दुर्गम जिल्लाहरूको ६१ स्थानमा नुन र २४ दुर्गम जिल्लामा खाद्यान्न ढुवानी कार्य निरन्तर रूपले भइरहेको।
२१०	न्यूनतम तीन महिनाको पेट्रोलियम पदार्थको मागलाई धान्न सक्ने गरी भण्डारण क्षमता वृद्धि गरिने। पानीट्याङ्कीदेखि काँकडभिट्टा हुँदै चारआलीसम्म र अमलेखगञ्जदेखि लोथरसम्म पेट्रोलियम पाइपलाईन विछ्याउने कार्य प्रारम्भ गरिने।	<ul style="list-style-type: none"> पानीट्याङ्कीदेखि काँकडभिट्टा हुँदै झापाको चारआलीसम्म र बाराको अमलेखगञ्जदेखि चितवनको लोथरसम्म पेट्रोलियम पाइपलाईन विछ्याउने कार्य प्रारम्भ गरिएको।
प्रतिस्थापन बजेट वक्तव्यको संक्षिप्त व्यहोरा		
८	बढ्दै गएको व्यापार घाटालाई क्रमशः घटाउदै वैदेशिक व्यापार सन्तुलन गर्न ढिला भइसकेकोले तत् सम्बन्धी समग्र योजना	<ul style="list-style-type: none"> निर्यात प्रवर्द्धन र व्यापार विस्तारका लागि समग्र व्यापार क्षेत्रको गुरुयोजनाको अवधारणा-पत्र तयार भएको।

बुँदा नं.	बजेट वक्तव्यको संक्षिप्त व्यहोरा	प्रगति
	निर्माण र त्यसको क्षेत्रगत कार्यान्वयनका लागि सम्भव र आवश्यक कामहरू समेत तोकेर अघि बढ्न तीन महिनाभित्र योजना तयार गरिने।	
५२	निरन्तर घाटामा गएका सार्वजनिक संस्थानहरूलाई संरचनागत र व्यवस्थापकीय सुधार गरी सञ्चालन गर्ने वा अन्य उपयुक्त विधिबाट व्यवस्थापन गर्ने नीति लिइने।	• घाटामा गएका सार्वजनिक संस्थानहरूलाई संरचनागत र व्यवस्थापकीय सुधार गरी सञ्चालन गर्नका लागि अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य भइरहेको।

७. चालु आर्थिक वर्ष (२०७८/७९)को चैत मसान्तसम्ममा सम्पादन भएका कार्यहरू:

क. तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएका नीति/कानून/कार्यविधि/निर्देशिका/मापदण्डहरू:

क्र.सं.	नीति/कानून/कार्यविधि/निर्देशिका/मापदण्डहरू	नयाँ तर्जुमा/संशोधन	कैफियत
१	औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७६	संशोधन	अनुसूची ८ र ९ हेरफेर
२	विशेष आर्थिक क्षेत्र नियमावली, २०७८	पहिलो संशोधन	
३	नेपाल इन्टरमोडल यातायात विकास समितिका कर्मचारीको सेवा, शर्त र सुविधासम्बन्धी नियमावली, २०७८	नयाँ तर्जुमा	
४	लघु, घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन तालिम सञ्चालन कार्यविधि, २०७७	दोश्रो संशोधन	मस्योदा तयार भएको।
५	ई-कमर्ससम्बन्धी कानून	नयाँ तर्जुमा	सहमतिका पठाइएको।
६	स्तरोन्मुख व्यवसाय सञ्चालन (ग्रेथ मोडेल) कार्यविधि तर्जुमा र कार्यान्वयन	नयाँ तर्जुमा	

ख. वार्षिक विकास कार्यक्रम:

रूपान्तरणकारी आयोजना

• औद्योगिक पूर्वाधार विकास आयोजना (२०७६/७७-२०८५/८६)

- विशेष आर्थिक क्षेत्र विकास तथा विस्तार,
- औद्योगिक क्षेत्र: १५ वटा सम्भाव्यताका आधारमा सबै स्थानीय तहमा औद्योगिक क्षेत्रको स्थापना तथा सञ्चालन,
- औद्योगिक ग्राम घोषणा तथा स्थापना

ग. अन्तर्राष्ट्रिय गैर-सरकारी संस्थासँग सम्झौता भई कार्यान्वयन भइरहेका आयोजनाहरू:

- ग्रामीण उद्यम तथा विप्रेषण आयोजना (समृद्धि),
- रणनीतिक सडक सञ्जाल तथा व्यापार सुधार आयोजना,
- नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना,

- नेपाल चिया निर्यात अभिवृद्धिमा दिगोपना।

घ. दिगो विकास लक्ष्य सम्बद्ध आयोजना/कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन अवस्था:

दिगो विकासको लक्ष्य ८, ९ र ११ यस मन्त्रालयसँग सम्बद्ध रहेकोले सो लक्ष्यसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूको औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम, औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम, खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना, वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यक्रम आदि रहेका।

ङ. अन्य सम्पादित महत्त्वपूर्ण कार्यहरू:

औद्योगिक पूर्वाधार विकास, लगानी प्रवर्द्धन र उद्योग

- १० वटा औद्योगिक क्षेत्र सञ्चालनमा रहेको छ तथा ७ वटा प्रस्तावित औद्योगिक क्षेत्रको विकास र विस्तार गर्ने कार्य भइरहेको।
- दैजी औद्योगिक क्षेत्र भित्र रहेको रुखहरूको छपान को लागि नम्बरिङ्ग कार्य भइरहेको।
- एक/एक वटा औद्योगिक क्षेत्र, औद्योगिक ग्राम र विशेष आर्थिक क्षेत्रलाई स्मार्ट पूर्वाधारयुक्त बनाई नमूनाका रूपमा विकास गर्न कार्य भइरहेको।
- गरुडा-गौर, बर्दघाट-रामग्राम औद्योगिक कोरिडोरको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन शुरू गरिएको।
- कैलालीको हरैया र बर्दियाको राजापुरमा विशेष आर्थिक क्षेत्र स्थापना गर्न सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न भएको।
- हालसम्म १ सय ५ वटा औद्योगिक ग्राम घोषणा भएको।
- ८० वटा स्थानीय तहहरूमा औद्योगिक ग्रामहरूको सम्भाव्यता अध्ययन भइरहेको।
- सुनवल १३२/३३ के.भी. सबस्टेशन आयोजनाको सबस्टेशनमा ८० प्रतिशत निर्माण कार्य सम्पन्न भएको।
- बर्दघाट-सरदी १ सय ३२ के.भी. प्रसारण लाईन निर्माण गर्ने कार्य भइरहेको।
- कालिगण्डकी रिडी १ सय ३२ के.भी. प्रसारण लाईन आयोजनाका लागि EIA सम्पन्न भएको।
- निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा मेड इन नेपाल र मेक इन नेपाल अभियान सम्बन्धी कार्य विभिन्न सरोकारवालाको समन्वय र साझेदारीमा सञ्चालन भइरहेको।
- यस आर्थिक वर्षमा ६७ ठूला उद्योग, ८२ मझौला उद्योग र ८३ हजार घरेलु तथा साना उद्योग दर्ता भएको।
- १ सय २९ वटा वैदेशिक लगानीका परियोजनाहरू स्वीकृत भई दोस्रो त्रैमासिकको अन्तसम्ममा कुल १ खर्ब ८६ अर्ब (स्वदेशी लगानी: १ खर्ब ५५ अर्ब ७ करोड र विदेशी लगानी: ३० अर्ब ५६ करोड) को लागि स्वीकृत भई जम्मा १३ हजार ७ सय ४८ रोजगारी सृजना गर्ने प्रस्ताव गरिएको।

लघु उद्यम विकास

- विदेशी लगानी आकर्षित गर्ने तथा बढाउने उद्देश्यले इन्भेष्टमेन्ट कम्पनी/उद्योग स्थापना गर्दा पालना गर्नुपर्ने विषय तथा शर्तहरू नेपाल सरकार मन्त्रपरिषद्बाट स्वीकृत भई नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन भएको।
- Entrepreneurship Framework Outline सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्यढाँचा तयार भएको।

- गण्डकीको पोखरा र वाग्मतीको चितवनमा औद्योगिक कोरिडोरका उद्यमीसँग औद्योगिक सवालका विषयमा वृहत् अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको।
- महिला समूहबाट चितवनमा सञ्चालित गलैँचा, ढाका उद्यमको निरीक्षण, नवलपरासी सुस्तापूर्व देवचुली नगरपालिका १५ मा बेसार खेतीसम्बन्धी उद्यम सञ्चालनका सम्बन्धमा अन्तर्क्रिया सम्पन्न भएको।
- लघु घरेलु तथा साना उद्यमीका लागि सहूलियतपूर्ण कर्जा सरलीकरणका सम्बन्धमा नेपाल राष्ट्र बैंक, बैकर्स एसोशियसन र उद्यमीका छाता संस्था समेतको सहभागितामा कर्जा सरलीकरण पुस्तिकाको मस्यौदा तयार भएको।
- वैदेशिक लगानी प्रवर्द्धनका लागि आर्थिक कूटनीति परिचालनलाई बढावा दिन परराष्ट्र मन्त्रालयका सचिवको संयोजकत्वमा लगानी बोर्ड र यस उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय समेतको संलग्नता रहने गरी कार्यदल बनेको।

खानी तथा भूगर्भ

- वर्दियाको गुलरियामा १ सय वर्ग कि.मि क्षेत्रमा भू-इन्जिनियरिङ्ग तथा भू-वातावरण सम्बन्धी अध्ययन कार्य सम्पन्न भएको।
- पनौती, धादिङ्ग, गोरखा, संखुवासभा, जिल्लामा हुने आकस्मिक पहिरोको अध्ययन कार्य गरिएको।
- भूकम्प मापन तथा अनुसन्धानसम्बन्धी कार्य गर्ने ४२ वटा साइस्मिक स्टेसनहरूबाट भूकम्प मापन भइरहेको। ४ रेक्टर भन्दा माथिका भूकम्पको नियमित रूपमा सञ्चार माध्यममा सूचना प्रवाह भइरहेको।
- प्यूठान, गोरखा, दोलखा र पाल्पा जिल्लाका सिस्मिक स्टेसनहरूको क्यालिब्रेसन गरिएको।
- जियोलोजिकल म्युजियम व्यवस्थापन र स्तरोन्नती गर्न मूल्याङ्कन कार्य सम्पन्न भएको।
- काभ्रेपलाञ्चोकमा ग्रेनाइट अन्वेषण कार्यका लागि १ सय हे. क्षेत्रमा टोपोग्राफिकल सर्वेक्षण कार्य सम्पन्न भएको।
- लोहाकोट, संखुवासभा र मल्लादेवी, बैतडीमा फलामको भौगर्भिक अन्वेषण कार्य अगाडि बढेको।

नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभागतर्फ

- नेपाल गुणस्तर प्राविधिक समितिबाट ३ वटा नेपाल गुणस्तर सिफारिस भएको।
- क्यालिब्रेशन तथा नापतौल उपकरणहरूको Traceability कायम गर्ने विभिन्न २ सय ६० वटा नाप्ने तौलने यन्त्रहरूको क्यालिब्रेसन गरिएको।
- Halal Certification सम्बन्धी नेपाल गुणस्तर निर्धारणका लागि कार्य प्रारम्भ भएको।
- विभिन्न १७ वटा उद्योगहरूको १८ वटा वस्तुहरूमा नेपाल गुणस्तर प्रमाण चिन्ह प्रयोग गर्न इजाजतपत्र प्रदान गरिएको।

वाणिज्य तथा आपूर्ति

व्यापार पूर्वाधार

- चोभार स्थित काठमाडौं कन्टेनर फ्रेट स्टेशन सञ्चालनमा आएको।
- भैरहवामा ३ सय ५० कि.लि. को इन्धन भण्डारण क्षमता भएको भण्डार निर्माण कार्य सम्पन्न भएको।
- अत्तरिया-धनगढी औद्योगिक कोरीडोरको डीपीआर कार्य भइरहेको।

व्यापार विस्तार

- निर्यातमा अनुदान प्रदान गर्ने कार्यविधि, २०७५ संशोधनको चरणमा रहेको।
- विद्युतीय व्यापार (E-Commerce) सम्बन्धी कानूनको मस्यौदा तयार भएको।
- निर्यात गृह सञ्चालन कार्यविधि मस्यौदा तयार भएको।
- बंगलादेशसँग सौविध्यपूर्ण व्यापार सम्झौता गर्न नेपालको पक्षबाट सम्झौतामा समावेश हुने Product list बङ्गलादेशसँग आदानप्रदान भएको छ।
- नेपाल र अष्ट्रेलिया बीच Trade and Investment Framework को मस्यौदा आदानप्रदान गरिएको।
- बंगलादेशले प्रस्ताव गरेको PTA को मस्यौदामा नेपालको धारणा बनाउने काम भएको।
- रेक्स कार्यविधिको तयारी अन्तिम चरणमा पुगेको।

वाणिज्य आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण

- बजारमा अत्यावश्यक उपभोग्य वस्तुहरूको अभाव हुन नदिन अनुगमन र सुपरीवेक्षण कार्यलाई प्रभावकारी बनाइएको।
- वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता हित संरक्षण विभाग, जिल्लास्थित वाणिज्य कार्यालय र जिल्ला प्रशासन कार्यालयहरूबाट संयुक्त बजार अनुगमन टोली बनाई बजार अनुगमनको कार्य निरन्तर रूपमा भइरहेको।
- व्यावसायिक फर्ममा नियमित अनुगमन गरिएको र सो क्रममा अनियमित काम गर्ने फर्महरूलाई कारबाही गरी जरीवाना गरिएको।
- उपभोक्ता हक संरक्षण तथा प्रवर्द्धनसम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्डको नियमन र अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने कार्य गरिएको।
- उपभोक्ता हित संरक्षण संस्थाहरूको परिचालन तथा नियमन, उपभोक्ता सचेतना अभिवृद्धि, अत्यावश्यक वस्तुको सूची अद्यावधिक, प्रदेश र स्थानीय तहसँग समन्वय आदि कार्य नियमित रूपमा भइरहेको।
- आन्तरिक बजार व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, योजना र कानून निर्माण एवम् अध्ययन अनुसन्धान गर्ने गराउने, आपूर्तिसम्बन्धी सूचना सङ्कलन, विश्लेषण र प्रक्षेपण गर्ने गराउने, अत्यावश्यक वस्तुको मूल्य (भारत तथा अन्तराष्ट्रिय बजार समेतको) सङ्कलन र अद्यावधिक गर्ने गराउने कार्यहरू भइरहेको।

खाद्य व्यवस्था तथा व्यापार

- उपभोक्तालाई दैनिक उपभोग्य खाद्य वस्तुहरू सहज रूपमा उपलब्ध गराउन दुर्गम जिल्लाहरूका तोकिएका विभिन्न स्थानहरूमा खाद्यान्न (चामल) तथा आयोडिनयुक्त नुनको आपूर्ति नियमित एवम् व्यवस्थित रूपमा भएको।
- नेपालीहरूको मुख्य चाड दशैं, तिहार र छठ पर्वलाई लक्षित गरी उपभोक्तालाई दैनिक अत्यावश्यक खाद्य वस्तुहरू सहज र सुपथ मूल्यमा उपलब्ध गराउन देशव्यापी रूपमा सहूलियत दरको पसल सञ्चालन गरिएको।

आन्तरिक व्यापार र आपूर्ति

- आपूर्ति, बजार व्यवस्थापन तथा उपभोक्ता हित संरक्षणका विषयमा सरोकारवालाहरूसँग बैठक बसी आपूर्ति व्यवस्थापनका समस्याका विषयमा छलफल गर्ने गरिएको।

- स्थानीय तहमा समन्वय गर्ने विषयसँग सम्बन्धित कार्यहरू गर्ने, अत्यावश्यक वस्तुहरूको राष्ट्रिय मौज्जात (वफर स्टक) अद्यावधिक र गोदाम व्यवस्थापन गर्ने गराउने कार्यहरू गरिएको।
- पेट्रोलियम पदार्थको पैठारी, प्रशोधन, भण्डारण, गुणस्तर निर्धारण, मूल्य निर्धारण, आपूर्ति, पूर्वाधार विकास र नियमन गर्ने गराउने गरिएको।

व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन

- निकासी क्षमता अभिवृद्धि गर्नको उद्यमी व्यवसायीहरूलाई सहभागिता गराई काठमाडौं र चितवनमा सम्भाव्य अन्तर्राष्ट्रिय बजार विश्लेषण तथा खोजीसम्बन्धी तालिम गरिएको।
- नेपाल हर्व तथा हर्वल उत्पादक संघसँग समन्वय गरी खाडी मुलुकहरूमा सामूहिक ट्रेडमार्क दर्ताको लागि Cosmetics, Bio-Pesticide, Ayurvedic Medicine, Essential Oil, Rosin & Turpentine वस्तुहरू पहिचान गरिएको।
- भारतको राजधानी नयाँ दिल्लीमा आयोजना भएको India International Trade Fair 2021 मा ६ वटा नेपाली फर्म/कम्पनीहरूको सहभागितामा नेपाली निर्यातयोग्य वस्तुहरूको प्रदर्शनी तथा विक्री गरिएको।

८. प्रदेश र स्थानीय तहसँगको साझेदारी/समन्वयमा भएका महत्त्वपूर्ण आयोजना/योजना/कार्यक्रमको प्रगति:

- लघु उद्यम विकास कार्यक्रम अन्तर्गत १ सय ३ जनालाई सीपमूलक तथा क्षमता विकास तालिम प्रदान गरिएको।

९. आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को खुद बजेट तथा खर्चको विवरण:

चालु खर्च

(रु. हजारमा)

ब.उ.शी.नं.	मन्त्रालय/निकाय/कार्यक्रम	खुद बजेट	खर्च	प्रतिशत
३०७०००११३	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	९०९६९५	१२०९२४	१३.२९
३०७०००१२३	केन्द्रीय कारागार कारखाना	१०६००	४८७६	४६.००
३०७०००१३३	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशानलय	१३८४००	१३६९४५	९८.९५
३०७०००१४३	नेपाल खाद्य तथा व्यापार कम्पनी लिमिटेड	५९५६०६	५९५६०६	१००.००
३०७००१०१३	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	२७४००	१७२७६	६३.०५
३०७००१०२३	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३४१००	२९८९१	८७.६६
३०७००१०३३	कण्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम	१७४१६०	१७४१६०	१००.००
३०७००१०४३	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना- बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण	५६९४४	९०२२	१५.८४
३०७००१०५३	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना	१०६६००	३८७३२	३६.३३
३०७००१०९३	ग्रामीण उद्यम तथा विप्रेषण परियोजना (समृद्धि)	८०८८००	२९५७७६	३६.५७
३०७००११०३	रणनीतिक सडक सञ्जाल तथा व्यापार सुधार आयोजना	१०५००	०	०.००
३०७०१०११३	उद्योग विभाग	१३६७१०७	१३६४४२७	९९.८०
३०७०२०११३	खानी तथा भूगर्भ विभाग	१०८५००	७९३७९	७३.१६

ब.उ.शी.नं.	मन्त्रालय/निकाय/कार्यक्रम	खुद बजेट	खर्च	प्रतिशत
३०७०२१०१३	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	९०००	६०५७	६७.३०
३०७०२१०२३	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	९९००	८७१४	८८.०२
३०७०२१०३३	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	९४००	८८७०	९४.३६
३०७०३०११३	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	६९८००	५२३७४	८४.७५
३०७०३०१२३	गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरू	७०५००	५३८२५	७६.३५
३०७०४०११३	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	४८४६८	४२९३७	८६.९४
३०७०५०११३	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग	५५५००	४५५६८	८२.११
३०७०५०१२३	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यालयहरू	४६५००	३६३१५	७८.१०
३०७०६०११३	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	१५१००	१३१०६	८६.८०
३०७०९०११३	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	१६६५००	७०२२२	४२.१८
३०७०९०१४३	घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन केन्द्र	१५९५००	२४८९५	१५.६१
कुल जम्मा		५०००५८१	३२२९१०१	६४.५७

पुँजीगत खर्च

(रु. हजारमा)

ब.उ.शी.नं.	मन्त्रालय/निकाय/कार्यक्रम	खुद बजेट	खर्च	प्रतिशत
३०७०००११४	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	२५१२१	७०७४	२८.१६
३०७०००१२४	केन्द्रीय कारागार कारखाना	१५००	१४९४	९९.५८
३०७०००१३४	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशानलय	१८०१००	११७५५५	६५.२७
३०७००१०१४	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	१९८४०५८	८५२८६०	४२.९९
३०७००१०५४	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना	१७६८२००	११०४५४९	६२.४७
३०७००१०९४	ग्रामीण उद्यम तथा विप्रेषण परियोजन (समृद्धि)	२०००	१३३१	६६.५३
३०७००११०४	रणनीतिक सडक सञ्जाल तथा व्यापार सुधार आयोजना	४९३००	०	०.००
३०७०१०११४	उद्योग विभाग	८९५००	४३३९६	४८.४९
३०७०२०११४	खानी तथा भूगर्भ विभाग	२०२४०	१४१५६	६९.९४
३०७०२१०१४	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	६९३००	२७७८३	४०.०९
३०७०२१०२४	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	१६३००	३०८५	१८.९३
३०७०२१०३४	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	१०६००	४१३८	३९.०४
३०७०३०११४	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	६२७००	२५३०४	४०.३६
३०७०३०१२४	गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरू	१८७००	१२४४०	६६.५२
३०७०४०११४	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	१५४००	८७३५	५६.७२
३०७०५०११४	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग	२४५००	५७६२	२३.५२
३०७०५०१२४	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यालयहरू	२३००	१९२५	८३.७१
३०७०६०११४	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	५००	३२१	६४.२१
३०७०९०११४	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	७६१००	२५५०८	३३.५२
३०७०९०१४४	घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन केन्द्र	१००००	३८०७	३८.०७
कुल जम्मा		४४२६४१९	२२६१२२३	५१.०८

१०. आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को खुद बजेट तथा चैत मसान्तसम्मको खर्चको अवस्था

चालु खर्च

(रु. हजारमा)

ब.उ.शी.नं.	मन्त्रालय/निकाय/कार्यक्रम	खुद बजेट	खर्च	प्रतिशत
३०७०००११३	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	९७०७००	९२०१०	९.४८
३०७०००१२३	केन्द्रीय कारागार कारखाना	१०२००	४००१	३९.२२
३०७०००१३३	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशनालय	१४१५००	२४३१०	१७.१८
३०७०००१४३	नेपाल खाद्य तथा व्यापार कम्पनी लिमिटेड	५८६०४१	४७११७७	८०.४०
३०७००१०१३	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	२७९००	११५४०	४१.३६
३०७००१०२३	औद्योगिक लगानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२८६७०	१५९६	५.५७
३०७००१०३३	कण्ठरोग नियन्त्रण कार्यक्रम	१४१७१४	१०१८१४	७१.८४
३०७००१०४३	व्यापार सूचना तथा निर्यात सहयोग आयोजना - बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय व्यापार सुदृढीकरण	३४२००	३८४८	११.२५
३०७००१०५३	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना	१५०४००	३०२९५	२०.१४
३०७००१०९३	ग्रामीण उद्यम तथा विप्रेषण परियोजना (समृद्धि)	१२१७३००	४०१४५२	३२.९८
३०७००११०३	रणनीतिक सडक सञ्जाल तथा व्यापार सुधार आयोजना	१९२००	१३७२	७.१४
३०७००१११३	नेपालको चिया निर्यात अभिवृद्धिमा दिगोपना	५६०००	२१८८८	३९.०९
३०७०१०११३	उद्योग विभाग	९७३६०५	९४४३७४	९७.००
३०७०२०११३	खानी तथा भूगर्भ विभाग	११०५००	६०५८२	५४.८३
३०७०२१०१३	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	९१००	४३३८	४७.६७
३०७०२१०२३	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	९९००	५२४८	५३.०१
३०७०२१०३३	भू-वैज्ञानिक संरक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	९१००	३९६१	४३.५३
३०७०३०११३	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	६५२००	४३०६१	६६.०४
३०७०३०१२३	गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरू	७७९००	४०५९६	५२.११
३०७०४०११३	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	४९०००	३१८६४	६५.०३
३०७०५०११३	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग	५१४८५	३२३२०	६२.७८
३०७०५०१२३	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यालयहरू	४६१००	२४२९४	५२.७०
३०७६१०११३	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	१५३००	१००९३	६५.९७
३०७८१०११३	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	१६४०००	५५५६८	३३.८८
३०७८१०१४३	घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन केन्द्र	१५४९१३	५१८७५	३३.४९
कुल जम्मा		५१९९९२८	२४७३४७७	४८.३१

पूँजीगत खर्च

(रु. हजारमा)

ब.उ.शी.नं.	मन्त्रालय/निकाय/कार्यक्रम	खुद बजेट	खर्च	प्रतिशत
३०७०००११४	उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय	७६०००	६९३१	९.१२
३०७०००१२४	केन्द्रीय कारागार कारखाना	१६००	५२२	३२.६३
३०७०००१३४	सैनिक सामग्री उत्पादन निर्देशनालय	१८९१००	३०७२२	१६.२५
३०७०००१४४	नेपाल खाद्य तथा व्यापार कम्पनी लिमिटेड	५०००	५०००	१००.००
३०७००१०१४	औद्योगिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम (विशेष आर्थिक क्षेत्र समेत)	२५३०६००	४८८७२१	१९.३१

ब.उ.शी.नं.	मन्त्रालय/निकाय/कार्यक्रम	खुद बजेट	खर्च	प्रतिशत
३०७००१०५४	नेपाल भारत क्षेत्रीय व्यापार तथा पारवहन आयोजना	१३७६४००	५८२८५३	४२.३५
३०७००१०९४	ग्रामीण उद्यम तथा विप्रेषण परियोजन (समृद्धि)	२२००	१७६	८.००
३०७००११०४	रणनीतिक सडक सञ्जाल तथा व्यापार सुधार आयोजना	७५०२००	७५८	०.१०
३०७०१०११४	उद्योग विभाग	२८४००	५१९२	१८.२८
३०७०२०११४	खानी तथा भूगर्भ विभाग	१३४००	२७५७	२०.५७
३०७०२१०१४	खनिज अन्वेषण तथा विकास आयोजना	१९०३००	१२९११	६.७८
३०७०२१०२४	पेट्रोलियम अन्वेषण परियोजना	१७१००	२३७६	१३.९०
३०७०२१०३४	भू-वैज्ञानिक सर्भेक्षण तथा अनुसन्धान आयोजना	१०६००	४४१७	४१.६७
३०७०३०११४	नेपाल गुणस्तर तथा नापतौल विभाग	६४९००	३७९४	५.८५
३०७०३०१२४	गुणस्तर तथा नापतौल कार्यालयहरू	११९००	५२२५	४३.९१
३०७०४०११४	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालय	५६३००	५२२१	९.२७
३०७०५०११४	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग	२११००	२३८४	११.३०
३०७०५०१२४	वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण कार्यालयहरू	२५००	८१९	३२.७७
३०७०६०११४	औद्योगिक व्यवसाय विकास प्रतिष्ठान	५००	७९	१५.७०
३०७०७०११४	व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्र	७९९००	०	०.००
३०७०७०१४४	घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन केन्द्र	२६००	०	०.००
	कुल जम्मा	५४३०६००	११६०८५९	२१.३८

२३४०